

Új kaparódarázs fajok (*Hymenoptera, Sphecidae*) Magyarország faunájában

JÓZAN ZSOLT

H-7453 Mernye, Rákóczi u. 5., Hungary

JÓZAN, ZS.: *New sphecid wasps (Hymenoptera, Sphecidae) in the fauna of Hungary.*

Abstract: In this paper the author publishes nine species and a new variety which are new to the Hungarian fauna. Faunistical data and the European distribution of these taxa are also described.

Keywords: Sphecidae, Hungary, faunistical data

Bevezetés

Az elmúlt néhány évben gyűjtéseink során néhány olyan Sphecidae faj is előkerült Dél-Dunántúlon, amelyeket eddig nem találtak meg Magyarország területén. Egy másik fajról csak bizonytalan irodalmi utalások álltak rendelkezésünkre. Továbbá a gyűjteményünk *Spilomena* anyagának revíziója során is került elő egy újabb hazai faj számos példánya. Meghatároztuk a „Síkfőkút projekt” (Bükk-hegység, Noszvaly: Síkfőkút) néven folytatott ökológiai kutatások Aculeata anyagát is, ebben is előkerült néhány újabb magyarországi faunaelem. A Magyar Természettudományi Múzeum szakemberei által az Aggteleki NP faunisztikai kutatása során gyűjtött anyagban is találtunk újabb fajt. Markó Viktor (Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Kar) szervezésével, néhány magyarországi almaültetvényben végzett ökológiai vizsgálatok fullánkos anyagában is találtunk egy ritka *Psenulus* fajt. Ezek lelohelyi adatait közöljük ebben a publikációban. A példányok túlnyomó többségét a szerző gyűjtötte, így ezeknél a gyűjtő nevét külön nem tüntetjük fel. Rövid leírást adunk a fajok európai elterjedésének néhány adatáról.

A fajok jellemzése

Crossocerus heydeni Kohl, 1880

Darány: Barcsi borókás TK, 1979. VIII. 7. 1♀ (leg. Tóth S.)
Észak- és Közép-Európában elterjedt faj, melyet Japánban is megtaláltak. Ausztria öt tartományában találták meg, néhány lelohelyen (DOLLFUSS 1991). Németország öt tartományából ismertették előfordulását (OHL 2001). Franciaország keleti részén két lelohelyét közölték, de előkerült Svájcban is (LECLERCQ et BARBIER 1993). A Kárpát-medencében a Magas-Tátrából említik előfordulását (MÓCZÁR 1958). A Barcsi borókásban való előfordulása – a faj ökológiai igényeit tekintve – váratlan volt. Inkább a hegységeinkben számíthatunk előkerülésére.

Lindenius subaeneus Lapeletier & Brulle, 1834

Szögliget: Ménes-völgy, 1987. VII. 9. 1♂ (leg. Zombori L.)
Közép- és Dél-Európában elterjedt szitásdarázs. Ausztriában két, 80-100 évvel ezelőtti előfordulását közlik (DOLLFUSS 1991). Németország négy tartományában találták meg az utóbbi évtizedekben (OHL 2001). Franciaország déli és keleti tájain többfelé gyűjtötték (LECLERCQ et BARBIER 1993). MÓCZÁR (1958) szerint a magyarországi előfordulására vonatkozó irodalmi adatok bizonytalanok, ellenben Szlovákiából közölték lelohelyeit.

Miscophus eatoni Saunders, 1903

Devecser: temető, 2007. VIII. 7. 1♀
Dél-Európában, Észak-Afrikában (Líbia, Algéria, Marokkó), a Kanári-szigeteken elterjedt faj. Ausztriában egyetlen lelohelyét közlik Kelet-Tirolból (DOLLFUSS 1991). A faj szerepel Franciaország Sphecidae faunajegyzékében. (LECLERCQ 1979) Magyarország, és a Kárpát-medence faunájára is új. Az *Euphorbia marginata* virágát látogatta.

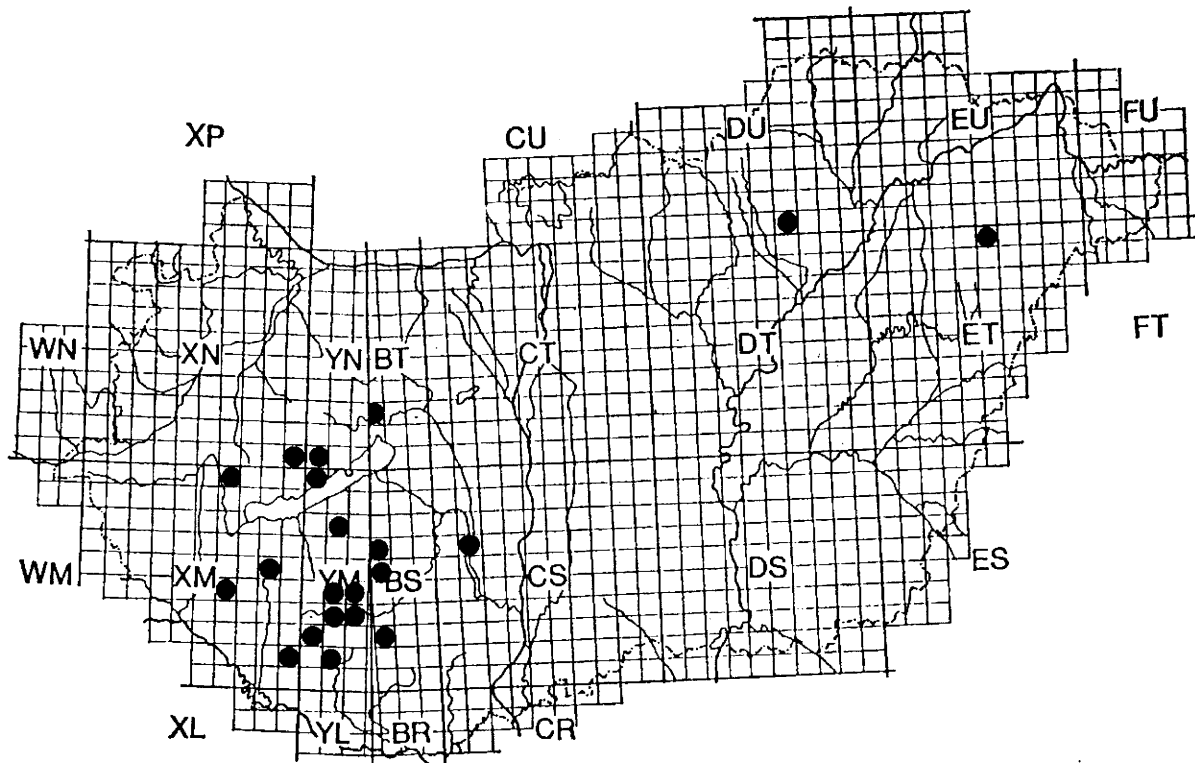
Miscophus niger Dahlbom, 1844

Velence: belterület, 1999. VII. 25. 1♀
Európában szélesen elterjedt kaparódarázs, ám a fajokon *Miscophus ater*l szemben jóval ritkább. Ausztriában is csak három tartományban került elő, többek között Burgenlandban. Franciaországban is elterjedt (LECLERCQ 1979). Magyarországon ez az első lelohelye. Itt említjük meg, hogy BA-JÁRI (1957) a Magyarország Állatvilága XIII/7. füzetében az *ater* és a *spurius* fajokat szinonimként értelmezte. A későbbi publikációk szerzői mindkettőt önálló fajként ismertetik. A *spurius* Észak- és Közép európában elterjedt, Ausztriában még nem került elő (DOLLFUSS 1991). Németországban az északi területektől a Bajor-medencéig sokfelé megtalálták (OHL 2001). LECLERCQ (1979) a franciaországi és belgiumi *Miscophus* fajok között ezt is felsorolta. Az általunk mintegy ötven lelohelyen gyűjtött példányok az *ater* fajnak bizonyultak. Nagy biztonsággal feltételezhetjük, hogy a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében lévő példányok is ez utóbbi fajt képviselik. A *spurius* hazai előfordulása még bizonyításra vár.

Passaloecus pictus Ribaut, 1952

Kaposszerdahely: belterület, 2006. VII. 31. 1♂; Kaposvár: Zaranyi lakótelep, 2005. VI. 17. 2♀ 2♂

Dél-Európában és Törökországban előkerült ritka gyantásdarázs faj. Németország hat tartományában mutatták ki (OHL 2001). Franciaországból is közölték előfor-

1. ábra: A lelőhelyek UTM hálótérkép kódjai

Balatoncsicsó (YN 00), Darány (YL 09), Devecser (XN 81), Dörgicse (YM 09), Gadács (BS 75), Gige (YM 03), Homokszentgyörgy (XM 91), Hosszúvíz (XM 85), Inke (XM 64), Kaposhomok (YM 23), Kaposszerdahely (YM 13), Kaposvár (YM 13), Kisbeszterce (BS 72), Lad (YM 01), Lipótfa (YM 02), Marcali: Gyótapuszta (XM 85), Nagybjajom (XM 94), Nagyszékely (CS 16), Noszvaj (DU 60), Öskü (BT 72), Patca (YM 02), Sárospatak (EU 45), Somogyhárság (YM 11), Szenna (YM 13), Szögliget (DU 77), Újfehértó (ET 59), Taliándörögd (XN 90), Törökkoppány (BS 76), Vámosmikola (CU 31), Velence (CT 23), Vindornyalak (XM 69), Víz (YM 17), Zimány (YM 24)

dulását (LECLERCQ 1979). Ausztriában még nem került elő. A faj hazai példányait levéltetves őszibarackfák lombozatán, illetve löszparti fészkelőhelyükön gyűjtöttük.

Passaloecus turionum Dahlbom, 1845

Nagybjajom: Homokpuszta, 1989. VI. 20. 1♀; Noszvaj: Síkfőkút, tölgyes, 2003. V. 13. 1♀ (ablakcsapda)

Észak- és Közép-Európában elterjedt gyantásdarázs faj. BOHART & MENKE (1976) által szerkesztett fajjegyzékbe a *gracilis* szinonimjaként került be. DOLLFUSS (1991) a két fajt elkülöníti. Ausztriában kevés lelőhelye ismert, ám Németországban szélesebben elterjedt (OHL 2001). Franciaországban és Belgiumban is gyűjtötték már (LECLERCQ 1979). Az általunk gyűjtött sok tucat példány tanulmányozása során két nőtényt sikerült elkülöníteni a *gracilis* példányoktól. A két faj elkülönítő bélyegei variálnak, néhány átmeneti példány is található anyagunkban. BAJÁRI (1957) a *Passaloecus* határozókulcsba a *turionum* fajt szerepeltette. Ebben az esetben is feltételezhető, hogy az állattári gyűjteményben a példányok túlnyomó többsége a *gracilis* fajhoz tartozik. Az itt közölt két példány képviseli az első hiteles hazai előfordulását.

Passaloecus vandeli Ribaut, 1952

Gige: belterület, 2004. VIII. 8. 1♂; Homokszentgyörgy: belterület, 2004. VIII. 8. 1♀; Lad: belterület, 2004. VIII. 8. 1♂

Dél- és Közép-Európában élő faj. Ausztriából DOLLFUSS (1991) csak egy lelőhelyét említi Bécs környékéről. Németország négy tartományában találták meg. (OHL 2001). Franciaországban is él. Dél-Dunántúlon az itt közölt néhány példány egyetlen napon került elő levéltetűvel fertőzött hársfák lombozatán.

Psenulus fulvicornis (Schenck, 1857)

Vámosmikola: almaültetvény, 1999. VIII. 5. 1♀ (Malaise csapda)

Németországban előkerült, és ezideig onnan ismert faj (DOLLFUSS 1991). Régi előfordulása Hessen tartományból ismert, az utóbbi évtizedekben biztos adata a Bajor-mendencéből való (OHL 2001). A BCE Kertészettudományi Kar rovarantani szakemberei által működtetett Malaise csapda anyagában sikerült egyetlen példányát megtalálni.

Sceliphron destillatorium var. *pensile* (Illiger, 1807)

Sárospatak, 1976. VII. 18. 2♂ (leg. Juhász Cs.)

A törzsfaj ritka, melanisztikus változata. A *destillatorium* Magyarországon is az egyik leggyakoribb *Sphecinae* faj, de ezt a változatát még nem közölték az ország területéről.

Spilomena beata Blüthgen, 1953

Balatoncsicsó: Fenyves, 1988. VII. 21. 1♂; Dörgicse: Kisdörgicse, 1995. VIII. 11. 1♀; Gadács: belterület, 2007. VIII. 28. 1♀; Homokszentgyörgy: belterület, 2004. VIII. 8. 1♀; Hosszszívíz: belterület, 1991. VIII. 22. 1♀; Inke: belterület, 2007. VII. 25. 1♀; Kaposhomok: belterület, 1991. VIII. 16. 1♀; Kaposvár: Toponár, 1996. VIII. 27. 2♀; Kisbeszterce: belterület, 2005. VIII. 9. 1♀; Lipótfá: Ótelek, 0988. VII. 31. 1♀; Marcali: Gyótapuszta, 1991. VIII. 22. 1♀; Nagyszékely: belterület: 2004. VII. 18. 1♀; Noszvaj: Síkfőkút, tölgyes, 2005. 05. 28. 1♀; Öskű: belterület, 2004. VII. 24. 1♀; Patca: belterület, 2006. VII. 31. 1♀; Somogyaszaló: belterület, 2007. VII. 23. 1♀; Somogyhárság: belterület, 2006. VIII. 22. 1♀; Szenna: belterület, 2007. VII. 14. 1♀; Dennai erdészház, 1988. VIII. 3. 1♀; Taliándörögd, belterület, 2001. 07. 27. 1♀; Törökkoppány: belterület, 1991. VIII. 13. 1♀; Újfehértó: almaültetvény, 2003. VIII. 9. 1♂; Vindornyalak: belterület, 2003. VIII. 9. 1♂; Visz: belterület, 1995. VIII. 13. 1♀; Zimány: belterület, 1996. VIII. 6. 1♀

Európában elterjedt kaparódarázs faj. Ausztriában sokfelé megtalálták, de nem bizonyult gyakorinak. Németországban széles elterjedt (OHL 2001). Franciaországban és Belgiumban is elég gyakori. A szerző által gyűjtött *Spilomena* anyag revíziója során derült ki, hogy Dél- és Közép-Dunántúlon széles elterjedt faj. Példányainak túlnyomó többsége levéltetűvel fertőzött hárs- és őszibarackfák lombzatán került elő, a rokon *trogloytes* fajjal együtt. Ernyősök virágain is megtaláltak (*Pastinaca sativa*, *Angelica silvestris*). A lelőhelyeket UTM térképre rajzoltuk.

Irodalom

- BAJÁRI, E. 1957: Kaparódarázs alkatúak I. – Sphecoidea I. – Fauna Hungariae, XIII/7: 1-117.
- DOLLFUSS, H. 1991: Bestimmungsschlüssel der Grabwespen Nord- und Zentraleuropas (Hymenoptera, Sphecidae), mit speziellen Angaben zur Grabwespenfauna Österreichs. – *Stapfia* 24: 1-247.
- LECLERCQ, J. 1979: Catalogue et codage des Hymenopteres Sphecides de France et Benelux. – *Notes Fauniques de Gembloux* 1: 1-87.
- LECLERCQ, J. et BARBIER, Y. 1993: Atlas répartition des Crabroniens de France et des régions limitrophes. – *Notes Fauniques de Gembloux* 27: 1-94.
- MÓCZÁR, L. 1958: A Crabroninae (Fam.: Sphecidae) alcsalád faunakatalógusa. (Cat. Hym. XIII.). – *Folia Entomologica Hungarica* XI(8): 189-216.
- OHL, M. 2001: Verzeichnis der Hautflügler Deutschland, Sphecidae. – in: DATHE, H.H., TAEGER, A., BLANK, S.M. (ed.) – *Entomofauna Germanica, IV., Entomologische Nachrichten und Berichte* 7: 1-178.

New sphecid wasps (Hymenoptera, Sphecidae) in the fauna of Hungary

ZSOLT JÓZAN

The Hungarian occurrence data of nine Sphecidae species and one variety are presented in this paper. Location data are also given. Short descriptions are provided about the distributions of these species in a number of countries in Central and West-Europe. Species of unique occurrence in Hungary are: *Crossocerus heydeni*, *Lindenius subaeneus*, *Miscophus eatoni*, *Miscophus niger*, *Psenulus fulvicornis* *Sceliphron destillatorium*

var. pensile. Species that were found in few localities only: *Passaloecus pictus*, *P. turionum*, *P. vandeli*. The Hungarian occurrence of *Miscophus spurius*, described in earlier literature (BAJÁRI 1957) is not confirmed; those published data relate to *M. niger*. Based on the revision of *Spilomena* specimens in the author's collection it was established that *Spilomena beata* is commonly distributed throughout Hungary.

